

SOSYAL HİZMET EĞİTİMİNDE MAKRO YAKLAŞIM VE TOPLUM ORGANİZASYONU

Macro Practice and Community Organization in Social Work Education

Ümit ONAT

Yrd. Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Öğretim Üyesi

ÖZET

Son yıllarda sosyal hizmetin makro düzeyindeki uygulamalarında coğrafi sınır kavramı önemini yitirmiştir. Ülkeler arasında hızla gelişen bilgi iletişimi, özellikle internet aracılığıyla birbirlerine yardım eden insanları bir araya getirmektedir.

Toplum organizasyonu; bireylere yardım için kolektif bir eylem sürecidir ve bir durumun düzeltilmesinde mevcut kaynakların seferber edilmesi için ortaklaşa hareket edilmesini sağlar. Bununla beraber değişimi etkilemek ve sorunun çözümünü sağlamak kolay değildir. Problemi çözmek için çabalarımızı çok yönlü birleştirmek gerekir.

Anahtar Sözcükler: Toplum, Toplum Organizasyonu

SUMMARY

The concept of geographical boundary lost its meaning in recent years. Rapid developments in information sharing between the nations make people to come together to help each other by using internet.

Community organization is a collective action process aimed to help individuals, and provide collaborative action to change the situation by using resources. However, it is not easy to provide the change and find solutions. So, we have combined our efforts to solve the problems.

Key Words: Community, Community Organization

AY ÇİÇEĞİ TRENİ

"Higano Akira, yaşamı tekerlekli sandalyeye bağlı bir Japon'dur. Marmara depreminin ardından arkadaşları ile birlikte soluğu Türkiye aldı. Tekerlekli sandalyesine aldırılmadan Adapazarı ve çevresinde depremzedelere destek olmaya çalıştı. Yunus Çadirkentinde belden aşağısı tutmayan 70 yaşındaki karısını kucağında tuvalete taşıyan yaşlı adamdan çok etkilendi. Mümkün olsa, tekerlekli sandalyesini onlara verecekti.

Onlara ve deprem nedeniyle sakat kalan yüzlerce insana yardım edememek Higano için son derece üzücüydü. Higano Japonya'ya döndüğünde Türkiye'de onları unutmadı. Orada çalıştığı Özürlüler Derneğindeki arkadaşlarına durumu anlattı ve 30 arkadaş birlikte bir kampanya düzenlemeye karar verdiler.

Bu farklı bir kampanya olacaktı. Zenginlerin kapısını çalmak yerine, çocukların duyarlılığına sesleneceklerdi. Öğrencilere "Sen de yapabilirsin" diye seslenerek onlara hem u-

luslar arası dayanışma fikrini, hem de insanlara yardımı öğreteceklerdi.

Çocuklar ve gençler beklenenden ve planlanandan fazlasını yaptılar. Harçlıklarını bir araya getirip, kullanılmış, kırılıp dökülmüş 20 tekerli sandalye satın aldılar. Meslek okulu öğrencileri bu sandalyeleri tek tek onardı, boyadı, yepyeni hale getirdi.

Onarım sürerken Higano ve arkadaşları, içlerinden bir grubun bu sandalyeleri Türkiye'ye deprem bölgesine götürme düşü kurdular. Sandalyeleri kullanacaklarla tanışılıp, birlikte trene binip balık tutmaya gidilirse diye düşündüler. Çok balık tutanlar, hiç balık tutamayanlarla balıklarını paylaşacak ve hoş bir gün geçirelecekti.

Sonra onları Japonya'ya götürecekler, bu sefer orada birlikte balık tutacaklar ve iki farklı denizin balıklarının tadını karşılaştıracaklardı.

Düşün önemli bir parçası yolculuğun ayçiçekleri ile kaplı bir trende yapılmasıydı. Japonya kültüründe "sevgi ve umudu" simgeleyen ayçiçekleriyle bezenmiş treni gören sağlam insanlar, belki gördüklerinden etkilenip "özürülülerin de gezmeye, balık tutmaya hakları var, bizler onların yaşamlarını kolaylaştıracak, bizler gibi yaşabilmelerini sağlayacak önlemler almamız" diye düşüneceklerdi.

Ancak düşün gerçek olması bir yana, tekerlekli sandalyelerin Türkiye'ye gönderilmesi, bürokratik engeller, kargo parası gibi nedenlerle engellendi.

Aylar sonra yolu Tokyo'ya düşen ve Higano ile tanışıp çabalarını öğrenen ve Türkiye'ye dönünce internet sitesinde "Babasını arayan projeler" bölümünde bu düş öyküsünü anlatan Mebuse Tekay sayesinde engeller

aşılabilirdi. Ulaştırma bakanı Oktay Vural sitedeki yazıyı görünce Higano ile iletişim kurdu ve sorunlar uğraşmalar sonucunda çözüldü.

Higano, Türk-Japon Dostluk Grubu Başkanı ile birlikte 7 Temmuz 2002 günü İstanbul'a incek ve düşün Türkiye bölümü sürprizlerle gerçekleştirecekti".

Organizasyonlar Arası İletişim

Higano'nun bu düşü sosyal hizmetin makro düzeydeki uygulamaları için oldukça güzel bir örnek oluşturmaktadır. Son yıllarda sosyal hizmetin toplumlara yönelik müdahalesinde coğrafi sınır kavramı genişlemiş, ulus ya da ulusçuluk kavramları da eksiden olduğu gibi etkili olmamaya başlamıştır.

Sosyal bir sistem içerisinde yaşayan insanlar, ihtiyaçlarının karşılanmasını öncelikle akraba, komşu, mahalle gibi yakın çevrelerinden beklemekte, akraba ve arkadaş sistemlerinin yetersiz kalması durumunda devlet ve devletin sosyal refah sistemi devreye girmektedir. Toplamların kendi çevrelerinde çözemedikleri ihtiyaçların karşılanmasında ise artık sınır ötesi sistemler de devreye girebilmektedir.

Özellikle deprem gibi ülkelerin tümünü zor koşullarda bırakan, ekonomik ve sosyal yıkımlara neden olan doğal afetlerde sınırlar ötesi yardım ve destekler son derece önemli sayılmaktadır. Sınır ötesi iletişim ve işbirliği çabalarında gelişen haberleşme ağı, özellikle de internet önemli bir rol oynamaktadır. İnternet ve kişiler arasındaki iletişimi de artırmak yönünde değişik olanaklar sunmaktadır. Dünyanın diğer ucunda bile olsa

* Faruk Bildirici'nin haberi Hürriyet Gazetesi 30 Haziran 2002 Pazar Eki sf: 3

herhangi bir organizasyonlarla iletişim kurmak istese, ya da Higano bir arkadaş gurubu bir başka toplumda kendisine uygun bir grupla fikir ya da bilgi alış-verişi yapmak istese e-mail kullanabilir. Günümüzde internet, yerel çağrı ücretlerinden dolayı telefon veya faksın yerini kolaylıkla alabilmiştir. Yazıcınızdan size gelen e-mail'in kopyasını alabilmek, aynı zamanda bu mesajı düzinelerce kişiye göndermek mümkündür (Mainelli, 1996: 34).

İnternet sayesinde tanımadığınız insanlarla tanışabilir, onlarla organizasyonlar kurabilirsiniz. Yerinizden kalkmadan sorunlarınıza destek arayabilir, çözüm bulabilir ya da başkalarına destek olabilirsiniz.

Makro Yaklaşım ve Toplum Organizasyonu

Gelişen ve globalleşen dünyada organizasyonlar belli bir mekanla sınırlandırılmamaktadır. Organizasyonlar ortak bir mirasa dayanmakta ve aralarındaki ortak unsur ise değişimi etkilemek için duyulan istektir (Brody ve Nair 2000: 279). Organizasyonlar kaynaklardaki ve güç dağılımındaki dengesizlikleri düzeltmeye çabalarlar. Yaygın bir biçimde hissedilen problemi çözmek için kolektif bir şekilde birleşmeye isteksiz bireyleri yönlendirerek ortak hareket etmeyi sağlamak organizasyonların amacıdır.

Toplum organizasyonu bu nedenle bireylere yardım için bir aracılık süreci gerektirir ve gruplar planlanmış kolektif eylem aracılığıyla problemlerin üstesinden gelir. Bu açıdan bakıldığında anahtar kelime, bir durumu düzeltmeye veya bir problemi değiştirmeye çabalayan kişilerin genellikle

mevcut olmayan kaynakları ve gücü geliştiren insanların katılımıyla "kolektif eylem" den başka bir şey değildir. Toplum organizasyonu aracılığıyla insanların yaşamlarını etkileyen koşulları düzeltmek adına, onları harekete geçirmek, ortak bir çaba sağlamak ve kendi kaderini tayin etme hakkını geliştirmektir (Rubin, 1992: 82).

Bununla beraber değişimi etkilemek ve sorunun çözümünü sağlamak kolay bir iş değildir. Değişimi ve sorunun çözümünü zorlaştıran koşullardan birisi organizasyonun dışında oluşan faktörlerdir. Örneğin; Higano'nun hikayesinde düşün gerçekleşmesini engelleyen bürokrasi ve transfer türü zorluklar bu tür zorlaştırıcı bir engeldir. Higona organizasyonu oluşturduğunda böylesi bir mevzuat ve kargo sorunuyla karşılaşacağını düşünmemişti. Bu tür nedenlerle organizasyonlarda hüsrana uğrama durumu kolaylıkla yaşanabilir. Burada bireyleri tüm olumsuzluklara rağmen, somut sonuçlara ulaşabilmek için çaba göstermenin nedenli yararlı olacağına inandırmak gerekmektedir.

Diğer yanda problemler birbirleriyle bağlantılıdır. "Bir etki yaratmak için çabalarımızı nereye yönlendirmeliyiz?" sorusunun cevabı "Her yer" dir; çünkü, problemler birbirleriyle ilgilidir.

Bu nedenle ihtiyaç duyulan değişme karşı tutarlı-tutarsız tüm tepkileri çok iyi değerlendirmeli, değişimi istemeyen baskı grupları, direniş güçleri engellemez gibi görünse de, bu güçleri olumlu yönlendirmek için çaba gösterilmelidir. Unutulmamalıdır ki, insanları çözüme dahil etmediğinizde, sonucu paylaşmazlar.

Toplum Organizasyonu Gerçekleştirmek İçin Neler Yapmalıdır?

Öncelikle, hissedilen ihtiyacı paylaşmak üzere insanlara ulaşılmalıdır. Topumlar engellenmeye tahammül edemezler, sürekli engelleme karşısında ise bezip ısrarlı olmayabilirler. Başlangıçta toplumda birkaç kişi hissedilen ihtiyacı çözmek için inançlı olmalıdır.

Örneğin;

Çocuk haklarını savunan bir grup, sokak çocuklarının istismarını engellemek için ortaklaşa mücadele edebilir.

Çalışma yaşamında bir grup kadın erkeklere karşı yapılan ayrımcılığa karşı biraraya gelebilir.

Spordan sorumlu bakanlığın gençlere yönelik hizmetlerini yetersiz bulan bir grup lise öğrencisi yaşadıkları çevrede spor kulübü oluşturabilir.

Mahalledeki belediye hizmetlerinin yetersizliğinden yakınan bir grup mahalleyi koruma ve güzelleştirme derneği kurabilir.

Tüm bu örnekler bir faaliyet gurubu içinde organize olmayı isteyen bireylerin varlığını göstermektedir. Amaca ulaşmada bu bireylerin çabalarıyla oluşacak büyük grubun rolü son derece önemlidir. Bazen insanların bir konudaki kızgınlığı, değişime daha çok istek yaratır, ya da kişisel şikayetler ortak hareketin kaynağı oluşturur. Bazen de şikayetler belirgin olarak ortaya çıkmaz, bir olay aniden insanların organize olmalarına neden olur. Örneğin, sorumsuz bir sürücü okulun önünde bir çocuğa çarpıp ve mahalleli yıllardan beri ihtiyaç duyulan üst geçitin okulun önünde yapılması için organize olur. Yol trafiğe kapatılır, olay medyaya duyuru-

lur, imzalar toplanır, yetkililer ile görüşmeler başlar.

Ya da Higano'nun düşünde olduğu gibi bir başka ülkede kendi gibi bir başka özürünün yaşadıklarını hissetmek onlara yardım için higano ve arkadaşlarını organize eder. Bu örneklerin her birinde; bir olay gizli duyguları ateşleyene kadar endişeler, kaygılar cansızdır (Ralph, B. 2000).

Diğer bir yanda insanlar kendi güçlerinin farkında olmalıdırlar. Bir bireyin yapamadıklarını organizasyonlar gerçeğe dönüştürebilir. Bu da bireylerin kendilerine olan güvenini artırır. Higano tekerlekli arabasını, karısını kucağında tavalete taşıyan yaşlı adama vermeyi istemiş ancak yapmamıştır. Oysa Japonya'ya döndüğünde özürülüler derneğindeki arkadaşlarıyla birlikte 20 özürlüye ulaşmayı hedeflemişlerdir. Böylece daha fazla güç, daha fazla güven organizasyonlarda paylaşır.

Sonuçta, insanlar somut ve hızlı değişime ulaşmada çözüm sürecine katılmalıdırlar. Böylelikle uzun ve zor bir iş için birlikte olan insanlar ortak başarılar imza atacaktırlar.

Toplum Organizatörünün Rolü

Sosyal hizmet uzmanları sosyal değişimi sağlamak için, desteklemek, harekete geçirmek ve organize etmek gibi sosyal hizmetin bazı araçlarından yararlanır. Burada sosyal hizmet uzmanı değişimi gereklerine bağlı olarak savunucu, aracı ya da yetkili rollerini benimser (Brody ve Nair 2000: 284-286).

Toplumda ortak sorunu yaşayan birden çok insan varsa; bu durum bireylere değil, topluma ilişkin yanlış giden bir şeyler olduğunu göstermektedir. Bu durumda arzu edilme-

yen durumdan kurtulmaları için insanları desteklemek gereklidir.

Harekete geçirmek daha çok yetki verme süreciyle başlar. Bu durum daha çok acil problemlerin çözümünde etkilidir. Bu nedenle yoğun sorunların çözümünde başarı sınırlıdır.

Organize etme, çabaları birleştirmedir. Çoğu kere tek başına ses çıkarmayan bireyler topluluk içinde rahatça karşı koyarlar. Organizasyonlar insanları bireysellikten ortak yetki sahibi olmaya taşır (Kahn, 1995: 579).

Toplumda çalışırken sosyal hizmet uzmanı bu sorunları aşmak için savunucu, aracı ve yetkili rollerini çok iyi kullanmalıdır. Uzman savunucu rolünü daha çok köklü değişimler yaratmayı amaçladığında kullanır. Yerel yönetimlerin yetersiz hizmetlerinden şikayet eden mahalleliye haklarını anlatmak, onların örgütlenmelerini sağlayarak, haklarını savunmaları için hazırlamak, taleplerini başkına aktaracak temsilcileri seçmelerine yardımcı olmak uzmanını görevidir.

Aracı olarak sosyal hizmet uzmanları kaynakların harekete geçirilmesine yardım ederler. Bu rolün yerine getirilmesinde sık sık diğer organizasyonlar, kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilere girilir.

Kaynaklardan haberdar olmayan halk bilgilendirilir ve kaynaklarla bağlantılandırılır.

Sosyal hizmet uzmanın yetkili rolü, organizasyonlardaki işbölümüne yardım etmek ve liderliğin geliştirilmesiyle ilgilidir. Sorunun çözümü için hareket planının hazırlayıp, öncelikli konuların belirlenmesinde gruba yardım ederken, liderlerin ardında güç vericidir ve bağlılık yaratma-

dan cesaret verir (Fisher, 1994: 11-12).

Ayrıca sosyal hizmet uzmanı organizasyonlarındaki kendine özgü davranış kalıpları, dinamikleri kısaca organizasyon kültürünü anlamalı ve bu kültürü organizasyonun gelişimi için kullanmalıdır (Kirst – Ashman, 1999).

SONUÇ

Genelci sosyal hizmet uygulamasında, sosyal hizmet uzmanı bilgi, beceri ve değer temelinde insanları ihtiyaçlarını karşılama yetkin hale getirmeyi amaçlar.

Bu çerçevede uzmanın göz önünde tutacağı temel ele alış;

Süpervizyon altında ve bir organizasyon yapısı içerisinde çalışmayı yürütmek,

Mesleki rollerinin tümünü uygulamaya koymak,

Müracaatçı sistemini güçlendirmek, Eleştirel düşünme becerisini geliştirmeyi amaçlamaktadır (Johnson, 1995: 9-34).

Toplumda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının uygulamalarında dikkat edilecek noktaları şöyle sıralayabiliriz.

a. Sorunun çözümü için istek duymayan, gönülsüz toplum üyeleriyle çalışırlar. Bu üyeleri kazanmak, güven ve ilgilerini geliştirmek esastır.

b. Bireyin kendi kendini yönlendirme becerisi aynı zamanda sosyal bağımsızlığının da göstergesidir. Bu yönlendirmeyi doğru biçimde yapabilen bireyler kararlarını kişisel ilgileri doğrultusunda alarak, uygulayabilirler (Zastrow, 1992). Bu nedenle Bireyler gerçekte ve istedikleri, ihtiyaç ve ilgilerini belirleyerek kendileri için

farklı stratejiler geliştirirler. Bu amaçla mümkün olduğunca çok insana ulaşır, küçük anketler düzenlerler.

c. Her toplumun organize olma şekli, liderlik kapasitesi ve gücü farklıdır. Bu nedenle organize olmuş toplum örneklerinden hareket edilebilir.

d) Organizasyonlar sürekli enerji kaybederler. Bu nedenle organizasyonlarda sık sık canlandırıcı girişimlerde bulunulmalıdır. Örneğin; yerel yönetimin sunduğu olanakları yetersiz bulan bir mahalleli grup, başkanla girdiği iletişim sonucunda mahalle adına gerekli hizmetlerden ilkinin elde ettiğinde geri çekilebilir, diğerleri için çaba göstermeyebilir. Bu durumda üyeleri canlı tutmak, kaybolan enerjiyi yerine koymak yeni fırsatlar yaratmak uzmanın görevidir.

e) Üyelerin farklı fikirlere sahip olması nedeniyle organizasyonlar, enerjilerini tek bir odak da kanalizasyonla çekerek, bu nedenle uzmanın sürekli olarak organizasyonu kontrol etmesi, amaç dışına kayılması ya da odaktan sapılmasını önlemesi gerekir.

f) Uygulanabilir projelerden yol çıkarmak, toplumda beklenen ilgiyi uyandırır. Her zaman için bir sonuç değeridir için başlangıçtır ve işin bir bölümü diye ele aldığımız şey diğer bölümlerin üzerine inşa edilmiş başarılarıdır.

Özellikle insanlar sorunlarını paylaşmak ve onları çözmek için toplum organizasyonuna başvururlar. Bu durum bazen yaşadığımız toplum dışındaki insanlara yönelik de gelişebilir. Bazen basit bir yerellikte bazen Higano Akira'nın düşü gibi sınır ötesindedir. Burada temel olan şeyler; olası problemleri tahmin edip onlara meydan okumak, toplulukların olduğu yerden işe başlamak, iyi bir işbölümü yaparak bireyleri cesaretlendirmek ve organizasyonlardaki dinamiklerin farkında olmaktır.

Toplum organizasyonunu iyi öğrenir ve iyi uygularsak "Ayçiçeği Trenleri" mutlulukla salınacak, sınırlar ötesi umudu dünyanın her yerine taşıyacaktır.

KAYNAKÇA

- Bildirici F. Ayçiçeği Treni Gerçek oluyor. Hürriyet Gazetesi 2002 / Bertalanffy, L. (1968) General System Theory New York: Braziller
- Brody, R. ve MN. Nair (2000) Macro Practice _ Generalist Approach, By Grelgary Publishing Company Inc. Wheanton
- Compton, B ve Galway, B. (1984) Social Work Processes Homewood IL: Dorsey.
- Fisher, R (1994), "Community Organizing in the Conservative 80s and Beyond." Social Policy.
- Mainelli, T (1996) "Internet 101: A Guide to Understanding Net Speak". PC Novice Vol.6, Issue 10 ss. 34-34.
- Johnson (1983) Social Work Practice A. Generalist Approach-A Paramount Communications Company, Massachusetts
- Kahn, S. (1995) "Community Organization" Encyclopedia of Social Work. (19 th Ed) ss. (576-596).
- Krist Ashman, K ve Hull, 6 (1999) Understanding Generalist Practice (Second edition) Chicogo: Nelson-Hall Publishers
- Rubin J.R ve Rubin, I.S (1992) Community Organization and Development – NewYork: McMillan ss.82-88.
- Zastrow , C. (1992) Social Problems. Nelson Hall Publisher Chicogo